

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Anamaria Mihatov

**Profesionalni identitet i zadovoljstvo studijem
studenata koji studiraju na (ne) željenom studiju**

Završni rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

**Profesionalni identitet i zadovoljstvo studijem
studentata koji studiraju na (ne) željenom studiju**

Završni rad

Student/ica:

Anamaria Mihatov

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Andrea Tokić

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Anamaria Mihatov, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom Profesionalni identitet i zadovoljstvo studijem studenata koji studiraju na (ne) željenom studiju rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 26. rujna 2019.

Sadržaj:

1. Sažetak	1
2. Summary	2
3. Uvod	3
3.1. Izvori utjecaja pri odabiru studija	3
3.2. Profesionalno usmjeravanje	5
3.2.1. Profesionalno informiranje	5
3.2.2. Profesionalno savjetovanje	5
3.2.3. Profesionalno usmjeravanje u Hrvatskoj	6
3.3. Zadovoljstvo studijem	7
3.4. Profesionalni identitet	8
4. Problemi i hipoteze	10
4.1. Problemi	10
4.2. Hipoteze	10
5. Metoda	11
5.1. Ispitanici	11
5.2. Mjerni instrumenti	12
5.2.1. Upitnik zadovoljstva studijem	12
5.2.2. Upitnik profesionalnog identiteta	12
5.3. Postupak ispitivanja	13
6. Rezultati	13
7. Rasprava	15
8. Zaključak	20
9. Literatura	21

1. SAŽETAK

Profesionalni identitet i zadovoljstvo studijem studenata koji studiraju na (ne) željenom studiju

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razliku u profesionalnom identitetu, akademskom uspjehu i zadovoljstvu studijem između studenata koji se nalaze na željenom studiju i onih koji se nalaze na neželjenom studiju te ispitati povezanost profesionalnog identiteta, akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 228 studenata različitih Sveučilišta diljem Hrvatske. Sudionici su ispunjavali online upitnik koji se sastojao od nekoliko demografskih pitanja, Upitnik zadovoljstva studijem, Upitnika profesionalnog identiteta (Tan, Molen i Schmidt, 2017) i pitanje o prosjeku ocjena. Rezultati su pokazali kako su faktori znanja, iskustva te percepcije profesionalnog uzora više izraženi kod studenata koji se nalaze na željenom u odnosu na one koji se nalaze na neželjenom studiju. Odnosno, profesionalni identitet onih studenata koji su na željenom studiju je izraženiji od onih koji su na neželjenom. Studenti koji studiraju na željenom studiju pokazuju veći stupanj zadovoljstva studijem od onih koji studiraju na neželjenom studiju. Ispitana je i razlika u akademskom uspjehu između onih koji su na željenom i neželjenom studiju, utvrđeno je kako viši akademski uspjeh imaju oni koji se nalaze na željenom studiju u odnosu na studente sa neželjenog studija. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost sva tri faktora profesionalnog identiteta - faktora znanja ($r=.53$), faktora iskustva ($r=.39$) te percepcije profesionalnog uzora ($r=.63$) i zadovoljstva studijem. Također, utvrđena je značajna pozitivna povezanost sva tri faktora profesionalnog identiteta - faktora znanja ($r=.26$), faktora iskustva ($r=.16$) i faktora profesionalnog uzora ($r=.24$) sa prosjekom ocjena te zadovoljstva studijem i prosjeka ocjena ($r=.27$). Zadovoljniji studenti ujedno imaju i izraženiju sliku o sebi u sklopu svoje profesije, odnosno izraženije faktore iskustva, znanja te percepcije profesionalnog uzora te viši akademski uspjeh.

ključne riječi: zadovoljstvo studijem, profesionalni identitet, željeni studij, neželjeni studij, akademski uspjeh

2. SUMMARY

Professional identity and satisfaction with studies of students (not) enrolled in their best choice major.

The goal of this research was to study difference in professional identity, academic success and educational satisfaction between students who attend wanted majors and those who attend majors which weren't their best choice, and research relation between professional identity, academic success and satisfaction with studies. Total of 228 students for various universities in Croatia participated in research. Participants completed an online questionnaire which contained of several demographic questions, followed by questions found in "Professional Identity Questionnaire" (Tan, Molen and Schmidt, 2017), "Study Satisfaction Questionnaire" and question about grade point average. Results have shown that knowledge factor, experience and perception of professional role model are more expressed with students enrolled in their wanted major, compared to students not enrolled in their first choice major. Results also show that students enrolled in their preferred majors show greater degree of studies satisfaction compared to those not enrolled in their best choice major. Results have shown that academic success is higher for students enrolled in their wanted major, compared to students not enrolled in their first choice major. When it comes to connection of professional identity and studies satisfaction, considerable positive correlation has been observed, with all three factors of professional identity - knowledge factor ($r=.53$), experience factor ($r=.39$) and perception of professional role model ($r=.63$). Also, a significant positive correlation has been determined between all three professional identity factors - knowledge factor ($r = .26$), experience factor ($r = .16$) and professional role model ($r = .24$) of professional identity and grade point average, as well as study satisfaction and grade point average ($r = .27$). More satisfied students also have stronger factors of experience, knowledge, perception of professional role model and better academic achievements.

key words: satisfaction with study, professional identity, desired study, undesired study, academic success

3. UVOD

Sve veći broj učenika nakon srednje škole planira odlazak na studij, a prije samog upisa studija prethodi period razmišljanja o vlastitim interesima i sposobnostima, budući da ih odluka o izboru studija na neki način predodređuje za cijeli život. Odabir onoga čime će se baviti u budućnosti i za što će biti osposobljeni za neke je učenike teži, za neke lakši zadatak. Polazak na studij za neke može predstavljati pozitivno iskustvo što u konačnici može rezultirati osamostaljenjem ili pak postizanjem osobnog razvoja, iako u većini slučajeva to novo razdoblje u životu predstavlja veliki izvor stresa. Neki učenici samostalno donose odluku o daljnjem školovanju, a neki uzimaju u obzir mišljenje ili utjecaj drugih ljudi iz njihove okoline (prijatelji, roditelji, profesori,...). Teško je izdvojiti koji je od mogućih izvora utjecaja najvažniji, odnosno koji od njih ima najveći doprinos prilikom učenikova odabira studija.

3.1. Izvori utjecaja pri odabiru studija

Postoji niz različitih istraživanja koja naglašavaju važnost prethodno navedenih mogućih izvora utjecaja. Potočnik (2008) u svom istraživanju dobiva različite tipove odgovora ispitanika, odnosno razloga upisa nekog studija. Među tim razlozima su interes za određeno zanimanje, slučajnost ili neuspjeh na drugom studiju, a kao najrjeđi razlog navode utjecaj druge osobe. Vranešević, Mandić i Horvat (2007) navode još jedan važan utjecaj koji može buduće studente potaknuti da upišu određeni studij ili pak odgovoriti od već donesene odluke. Riječ je o iskustvima bivših studenata, čija se pozitivna i negativna iskustva najefikasnije prenose „usmenom predajom“. Profesionalne aspiracije mladih ljudi također, koreliraju sa zanimanjem njihovih roditelja (Berk, 2008), odnosno Mortimer i Borman (1988, prema Berk 2008) navodi kako zanimanja koja djeca preferiraju su slična profesiji i poslovima njihovih roditelja. Osim toga Grotevant i Cooper (1998, prema Berk, 2008) navode kako je vjerojatnije da će roditelji višeg socioekonomskog statusa svojoj djeci pružiti više i važnije informacije kako o određenim profesijama, tako i općenito o svijetu rada, a time im omogućiti ostvarenje dobrog i visokog položaja poznavanjem različitih ljudi. Šverko (2012) navodi kako su se nekada davno zanimanja „nasljeđivala“, odnosno, bilo je za očekivati kako će se djeca u budućnosti baviti istim zanimanjem kao i njihovi roditelji, što ide u prilog prethodno navedenim rezultatima istraživanja. Pri odabiru studija važnu ulogu igraju i različiti tipovi motiva. Kesić i Previšić (1998) navode kako postoje dva tipa motiva.

Prvi su hedonistički motivi, poput zainteresiranosti za znanstveno područje ili zadovoljstvo izabranom profesijom te drugi, motivi korisnosti kao što su mogućnost zaposlenja ili dobra primanja. Također, navode kako je zadovoljstvo studenata studijem veće ako ono proizlazi iz hedonističkih motiva u odnosu na motive korisnosti. Također, Cox (1986, prema Kesić i Previšić, 1998) zaključuje kako pri izboru studija puno veći i značajniji utjecaj imaju osobne aspiracije i izvori informacija od masovnih medija poput tiska, različitih brošura ili formalnih obavijesti. Time potvrđuju važnost i dominaciju osobnih izvora komunikacije prilikom donošenja visokorizičnih odluka. S druge strane, Šverko, Babarović i Šverko (2007) navode kako prema Superu (1980), karijeru treba promatrati unutar šireg socijalnog konteksta, budući da ovisi o više životnih uloga i koordinaciji među njima. Također, navode da je za bolje razumijevanje karijere neizostavno ispitati značajnost životnih uloga u različitim aktivnostima, a neki od njih su: rad, obitelj, slobodno vrijeme ili učenje. Nakon upisa određenog studija studenti preispituju je li to zaista ono što su očekivali, koliko su novih informacija naučili, je li to što su naučili korisno i hoće li biti u budućnosti, vide li sebe u toj profesiji kasnije, jesu li profesori onakvi kakvima su ih zamišljali. Općenito, Beardslee i O'Dowd (1962, prema Waterman i Waterman, 1970) navode kako zapravo jako mali broj bruceša ima realnu predodžbu o tome što sve obuhvaća rad na odabranim poslovnim mjestima. Kao posljedica toga se najčešće javlja ponovno preispitivanje vlastitih strukovnih planova i aspiracija, odnosno može doći do javljanja krize. Ovaj proces može biti izrazito stresan za osobu, a to potvrđuje i činjenica da one osobe koje su u fazi moratorija, odnosno osobe koje su trenutno u kriznom stanju te aktivno traže alternativu i pokušavaju doći do izbora imaju jako visoku razinu anksioznosti. Osim toga, pronađeno je kako su studenti koji su prolazili kroz krizu identiteta u odnosu na izbor zanimanja imali najnepovoljnije stavove u vezi studija, dok učenici koji nikad nisu doživjeli krizu, ali su ipak bili predani profesionalnom cilju, održali najpovoljnije stavove. Ovo su samo neke od karakteristika koje mogu utjecati na zadovoljstvo studijem i profesionalni identitet koji su ujedno i ključni parametri ovoga rada. Još jedan faktor koji utječe na upis određenog studija može biti neuspjeh prilikom upisa što utječe na (ne)upisivanje. Naime, radi se o učenicima koji ne uspijevaju upisati onaj studij koji im je bio prvi izbor, pa iz različitih razloga upisuju drugi studij. Neki od njih ne žele pauzirati ili „izgubiti” godinu, biraju studij koji je najsličniji onom željenom i prvom izboru ili se žele okušati u potpuno drugačijem području, itd. Naime, upravo ovakva situacija može biti ključna odrednica zadovoljstva studijem kasnije.

3.2. Profesionalno usmjeravanje

Profesionalno usmjeravanje Šverko (2012) definira kao kompleksnu djelatnost pomaganja pojedincima prilikom odabira zanimanja i razvitka njihove karijere. Cilj je smjestiti prave ljude na odgovarajuća poslovna mjesta. Naime, smatra se kako je provođenje ove djelatnosti od iznimne važnosti kako bi pojedinac mogao izabrati posao koji je u skladu s njegovim preferencijama i mogućnostima te kako bi ga u budućnosti mogao uspješno i savjesno obavljati. Od promašenog zanimanja ne trpi samo pojedinac, nego je na šteti i društvena zajednica (Šverko, 2012).

3.2.1. Profesionalno informiranje

Profesionalno informiranje sustavno je upoznavanje osoba koje se nalaze u procesu profesionalnog usmjeravanja s postojećim zanimanjima i poslovima (Šverko, 2012). Smatra se da je ovo jako važna komponenta, upravo iz razloga što ukoliko pojedinac ne posjeduje dovoljno informacija o određenim tipovima zanimanja i njihovim karakteristikama te zadacima, odnosno da nema sposobnost adekvatnog odabira vlastitog zanimanja. Profesionalno informiranje je od velike važnosti za pojedinca jer ga upoznaje s relevantnim informacijama o različitim zanimanjima, njihovom sadržaju, uvjetima rada, potrebama društva, zahtjevima zanimanja te o samim mogućnostima zapošljavanja. Ono je bitno za različite tipove korisnika od učenika koji su pred upisima u stručne škole, studentima koji biraju između više studijskih programa ili pak ljudima koji traže novi ili mijenjaju postojeći posao. Perić (2003) navodi kako bi bilo dobro uvesti profesionalno informiranje kroz cijeli tijek obrazovanja kako bi djeca što ranije posjedovala mogućnost uspoređivanja škole sa realnim životom, te u konačnici na ispravan način razvila vlastiti identitet budućeg radnika.

3.2.2. Profesionalno savjetovanje

S druge strane, Šverko (2012) navodi kako je profesionalno savjetovanje namijenjeno korisnicima za koje je profesionalno informiranje nedovoljno i kojima je potrebna potpunija pomoć prilikom odabira budućeg zanimanja. Ono uključuje formalan i interaktivni odnos gdje savjetovatelj koristi različite tehnike kako bi klijentima učinio jednostavnijim proces spoznavanja samoga sebe, razumijevanje mogućnosti koje su mu pružene te da preciziraju ciljeve koje žele ostvariti. Naravno da ovaj tip djelatnosti nije usmjeren isključivo na klijente koji odabiru zanimanje, već i na one koji su nezaposleni, a traže posao, onima koji teže boljoj prilagodbi na postojećem poslu ili onima koji žele biti

zadovoljniji i uspješniji u vlastitom poslu. Perić (2003) naglašava kako je ipak konačna odluka pri odabiru zanimanja u rukama kandidata.

3.2.3. Profesionalno usmjeravanje u Hrvatskoj

Što se tiče usluga profesionalnog usmjeravanja, one mogu biti ponuđene od strane različitih institucija, poput Zavoda za zapošljavanje, škole, sveučilišta i veleučilišta, privatne organizacije, itd. U Hrvatskoj glavni nositelj sustavnih i organiziranih aktivnosti cjeloživotnog usmjeravanja je Hrvatski zavod za zapošljavanje. Djelatnosti se provode u različitim oblicima: individualnim ili grupnim te na daljinu ili u izravnom kontaktu. Također, uključuju pružanje informacija o različitim tipovima zanimanja, pomoć pri pronalasku ili promjeni postojećeg posla, pomoć pri prepoznavanju vlastitih interesa i sposobnosti, savjetodavne intervjuje i ostale. Perić (2003) naglašava kako je uspješnost provedene profesionalne orijentacije vidljiva tek nakon određenog vremena, ali što se tiče budućnosti, osigurava trajne i dugoročne pozitivne rezultate. Rezultati istraživanja pokazuju da ne postoji značajna povezanost između provođenja profesionalne orijentacije u školi i zadovoljstva učenika izborom studija te da ulogu pedagoga u profesionalnoj orijentaciji studenti ne procjenjuju značajnom (Raković, 2015). S druge strane, Perić (2003) navodi kako dobiveni rezultati upućuju na to da oni kandidati koji su se vodili informacijama i savjetima profesionalne orijentacije su značajno zadovoljniji odabranim i u konačnici upisanim studijem, za razliku od onih koji su upisali različito od onog što im je profesionalna orijentacija sugerirala. Profesionalno usmjeravanje uključuje dva bitna postupka, a to su: profesionalno informiranje i profesionalno savjetovanje. Općenito, da bi cijeli ovaj postupak imao smisla i činio kompaktnu cjelinu potrebno je pored svega provesti praćenje. Perić (2003) praćenje definira kao vrstu povratne informacije, odnosno kandidatovo sagledavanje i procjenjivanje korisnosti i uporabljivosti dobivenih informacija. Zaključno o profesionalnom usmjeravanju u Hrvatskoj, Fatur Juretić (2017) zaključuje kako je Republika Hrvatska općenito nedovoljno razvijena, s nedostatkom adekvatne i usuglašene terminologije, adekvatnih programa i primjerenih aktivnosti koje bi trebale pratiti potrebe svakog pojedinca prilikom odabira škole ili budućeg zanimanja. Stoga bi se u budućnosti trebalo poraditi na prethodno spomenutim problemima, a sve u svrhu postizanja što boljih rezultata uslijed primjene profesionalnog usmjeravanja na određenim kandidatima. Odnosno, postavljanja adekvatnih ljudi na adekvatna radna mjesta.

3.3. Zadovoljstvo studijem

Općenito, poznato je da su zadovoljstvo studijem i interesi studenata, odnosno njihova motivacija za odabir studija, neki od ključnih čimbenika kvalitete studija te da određuju uspjeh u studiju Bezinović, Pokrajac-Bulian, Smojver-Ažić i Živčić-Bečirević (1998, prema Reić Ercegovac i Jukić, 2008). Vranešević, Mandić i Horvat (2007) navode kako danas sve više studija stavlja naglasak na zadovoljstvo studenata i pridaju tome veliku važnost, a razlozi su različiti. Prvenstveno jer su zadovoljniji studenti više motivirani, što utječe na pohađanje i sudjelovanje na nastavi, na zainteresiranost studijem od strane novih odnosno nadolazećih studenata te u konačnici na povećanje prihoda. Elliott i Shin (2002) oslanjajući se na definiciju Oliver i DeSarbo (1989) definiraju zadovoljstvo studenata kao sposobnost subjektivnog ocjenjivanja različitih ishoda i iskustava povezanih s obrazovanjem. Elliott i Healy (2001) ističu kako se zadovoljstvo studenata ponajprije odnosi na kratkoročan stav koji proizlazi iz evaluacije studentovog obrazovnog iskustva. Također, zadovoljstvo studenata postiže se kad stvarni učinak dosegne ili premaši studentova očekivanja. Elliott i Healy (2001), oslanjajući se na nalaze Grossmana (1999), govore kako stečeno povjerenje utječe značajno na zadovoljstvo studenata. Stoga, sveučilišta trebaju uspostaviti povjerenje ophodeći se prema studentima dosljedno i pravedno, ispunjavati njihova očekivanja i uvažavati te saslušati njihove pritužbe. Tako Relja, Reić i Čerenić (2015) dobivaju osrednju razinu zadovoljstva odabranim studijem, pri čemu je veći stupanj zadovoljstva utvrđen na diplomskoj u odnosu na preddiplomsku razinu, te u studenata u odnosu na studentice. Vrhovski, Fratrić Kunac i Ražić, (2012) dobivaju kako su vlastitom situacijom na studiju najzadovoljniji redovni studenti i to brucoši, dok je stupanj zadovoljstva manji kod onih na trećoj godini preddiplomskog studija. Navode da je zadovoljstvo kvalitetom i vrstom kolegija u globalu visoko, ali da ono opada u funkciji godina studiranja. Postoji više aspekata koje čini zadovoljstvo studijem, tako Ružić (2018) u svom istraživanju pronalazi kako visoko nezadovoljstvo samom kvalitetom studijskog programa, načinom na koji se kolegiji izvode, organizacijom prakse izvan studija, suradnjom sa stručnjacima, provođenjem međunarodne razmjene i neadekvatnim načinom uključivanja studenata u znanstveno-istraživačke projekte. Upravo kao jedan od prediktora nezadovoljstva odabranim studijem može biti, već prethodno spomenuto, upisivanje neželjenog studija, te tako Dresto-Alač i Žauhar (2009) pronalaze kako neuspjeh pri upisu željenog fakulteta može imati brojne i negativne kako ekonomske, tako i psihološke posljedice te da je motivacija takvih studenata znatno manja, što dovodi u konačnici do većeg

nezadovoljstva i manjeg uspjeha. U skladu sa svime prethodno navedenim, Šverko, Babarović i Šverko (2007) navode kako su ljudi zadovoljniji i uspješniji vlastitim zanimanjem koji su u skladu s njihovim karakteristikama i osobinama, a to saznanje je u skladu sa već postojećom Hollandovom (1997) teorijom izbora zanimanja. Morstain (1977) potvrđuje važnost podudaranja vlastitih interesa i karakteristika studija, što može utjecati na zadovoljstvo studijem, te dobiva da su se interesi nezadovoljnih studenata najmanje podudarali s karakteristikama studija, dok su interesi i preferencije vrlo zadovoljnih studenata se najviše podudarali s karakteristikama studija. Šimić Šašić, Klarin i Grbin (2013) dobivaju na uzorku studenata učiteljskog studija kako su oni studenti koji su zadovoljniji studijem ujedno zadovoljniji izborom zanimanja. Isto ovo izražavaju i oni studenti kojima je prethodno navedeni studij bio primarni izbor. Osim svega prethodno navedenog, jedan od mogućih utjecaja na zadovoljstvo studijem jest i akademski uspjeh. S druge strane, Pike (1991) navodi kako zadovoljstvo ima jači utjecaj na ocjene nego li ocjene na zadovoljstvo. Također, otkriveno je kako je zadovoljstvo školom povezano s objektivnim školskim uspjehom i kod učenika srednje osnovnoškolske dobi, kao i kod učenika rane adolescentske dobi (Nikčević-Milković, Jerković i Biljan, 2014). Da akademski uspjeh ima utjecaja na budući odabir zanimanja i njegovo obavljanje potvrđuje i Coles (2000, prema Pinguart, Juang i Silbereisen, 2003) te vjeruje da postoji izravan put od ocjene do uspjeha u karijeri, jer je uspješnost u školi jedan od najvažnijih kriterija odabira za stručno obrazovanje ili posao. Nadalje, Pinguart, Juang i Silbereisen (2003) otkrivaju da su veća uvjerenja o samoeфикаsnosti i bolje ocjene povezane s manjim rizikom od nezaposlenosti kasnije te većom razinom zadovoljstva poslom. Također, McNichols, Stahl i Manley (1978) potvrđuju kako su različite studije zadovoljstva poslom (Porter, 1963; Porter i Lawler, 1965; Slocum, 1971) navele brojne autore da i oni očekuju kako uspješniji ljudi ili ljudi na višim pozicijama unutar određene organizacije iskazuju veće zadovoljstvo poslom od ljudi na nižim pozicijama, odnosno manje uspješnima.

3.4. Profesionalni identitet

Uz zadovoljstvo studijem, drugi proučavan, ali ne manje važan konstrukt ovog rada jest profesionalni identitet (PI). Chreim, Williams i Hinings (2007, prema Hendrikx, 2019) definiraju profesionalni identitet kao relativno stabilan način na koji profesionalci vide sebe s obzirom na to što bi trebali raditi. Općenito, profesionalni identitet se može sagledati i kao vrsta društvenog identiteta, osjećaja jedinstva pojedinca prema ostalim članovima iste struke (Karlovčan i Dundović, 2014). Pittman i Foubert (2016) navode kako se profesionalni

identitet sastoji od relativno stabilnih i utvrđenih vjerovanja, vrijednosti, stavova i iskustava kroz koje ljudi prolaze prilikom definiranja sebe u profesionalnoj ulozi, a koje su nam kako Adams, Hean, Sturgis i Clark (2006) navode zajedničke s pripadnicima određene skupina, a ujedno nas razlikuju od ostalih skupina. PI se razvija tijekom rada ali i tijekom obrazovanja i pripreme studenata za budući rad (Tan, Molen, i Schmidt, 2017). Neupitno je kako su zadovoljstvo studijem i profesionalni identitet međusobno isprepleteni i povezani, a nalazi brojnih istraživanja to i potvrđuju. Bogo (2010) navodi da kad su studenti svjesni svojih osobnih vrijednosti, to su uspješniji u razumijevanju motiva svojih profesionalnih aktivnosti i uspješnije integriraju osobne vrijednosti s vrijednostima profesije na način koji vodi poboljšanju, odnosno razvoju njihova profesionalna identiteta. Pittman i Foubert (2016) navode kako je kongruentnost između profesionalnog identiteta pojedinca i odabrane karijere važna jer utječe na zadovoljstvo i efikasnost u radu, što je u skladu sa Hollandovom teorijom (1985). Gregg i Magilvy (2001) pronalaze kako medicinske sestre sa snažnim osjećajem profesionalnog identiteta iskazuju ujedno i višu razinu zadovoljstva poslom. Sabanciogullari i Dogan (2015) u svom istraživanju dolaze do istih rezultata, također na uzorku medicinskih sestara, odnosno pronalaze pozitivnu i značajnu povezanost njihovog zadovoljstva poslom i profesionalnog identiteta. Također, Smitina (2010) navodi kako mladi koji su se odlučili za studij zbog interesa za određeno područje nastoje proširiti svoje znanje u određenom području i to posljedično poboljšava njihovu razinu profesionalnog identiteta. Odnosno, navodi kako su studenti višeg stupnja profesionalnog identiteta zadovoljniji svojim sveučilištem, studijskim programom, predavačima, kako obično imaju preciznije prethodne percepcije o odabranom području te su manje skloni poteškoćama u svom daljnjem procesu studiranja. Pinguart, Juang i Silbereisen (2003) navode kako profesionalna kongruencija može biti izvor zadovoljstva i upornosti u poslu jer pojedinci svoj posao doživljavaju kao ispunjavajući i visoko su motivirani za ostanak u poslu. Također, navode kako je Spokane (1985) potvrdio dokaze da je profesionalna kongruencija pozitivno povezana sa stabilnošću izbora karijere, te dodaju kako su Brasher i Chen (1999) pronašli pozitivnu povezanost istog sa zadovoljstvom vlastitim poslom. O razvitku profesionalnog identiteta još za vrijeme adolescencije i studijskih dana te njegovim kasnijim utjecajem na buduće zanimanje bavili su se sljedeći autori, konkretno na primjeru medicinskih sestara. Sestrinstvo je, kako Tan, Molen i Schmidt (2017, prema Guo, Zhao, Gao, Peng i Zhu, 2017) navode, profesija koja prije svega zahtjeva humano postupanje i postojanost pri provođenju kliničke prakse. Stoga je, kako Kabeel i Mosa Eisa (2017) navode, profesionalna identifikacija za njih od velike važnosti kako za kvalitetu zdravstvene njege tako i za

sigurnost bolesnika. Također, navode kako Terum (2016) smatra da profesionalna identifikacija počinje u ranoj fazi profesionalne edukacije i usmjeravanja. Tan, Molen, i Schmidt (2017) pretpostavljaju da posvećenost studenata i njihova identifikacija s profesijom, uz teorijske i praktične sadržaje predstavlja ključan temelj za njihovu buduću prasku. Također, Ng i Feldman (2007) navode kako mladi odrasli ljudi koji imaju visoku razinu identifikacije s radnom ulogom mogu lakše i brže doći do adekvatnog rješenja u zahtjevnim organizacijskim okruženjima. Osim toga, spominju kako prije tranzicije kako ju nazivaju „škola-posao“ pozitivna samoevaluacija proizlazi iz superiornog akademskog uspjeha, a nakon te tranzicije pozitivna samoevaluacija je vezana s radnom uspješnošću. Lairio, Puukari i Kouvo (2013) navode kako je za studente bitno da imaju priliku razviti svoj identitet, posebno profesionalni identitet, tijekom studija kako bi kasnije uspješnije se snalazili u radnom životu. Ross i Beuhler (2001) tvrde kako studenti sa jakim sviješću o identitetu, uz mogućnost vizualizacije te prakticiranja moguće buduće situacije, stvaraju samopouzdanje koje u konačnici može utjecati na razine uspješnog postignuća.

S obzirom na sve prethodno navedeno, cilj ovog rada bio je ispitati razliku u zadovoljstvu studijem, akademskom uspjehu i profesionalnom identitetu između studenata koji se nalaze na željenom studiju i onih koji se nalaze na neželjenom studiju te ispitati povezanost profesionalnog identiteta, uspjeha na studiju i zadovoljstva studijem.

4. PROBLEMI I HIPOTEZE

4.1. Problemi:

1. Ispitati razliku u zadovoljstvu studijem, uspjehu na studiju i profesionalnom identitetu između studenata koji se nalaze na željenom studiju i onih koji se nalaze na neželjenom studiju.
2. Ispitati povezanost profesionalnog identiteta, uspjeha na studiju i zadovoljstva studijem.

4.2. Hipoteze:

1. U skladu s dosadašnjim istraživanjima (Morstaine, 1977; Dresto-Alač i Žauhar, 2009) za pretpostaviti je da će studenti koji studiraju na studiju koji su željeli upisati iskazivati više razine zadovoljstva studijem, imati bolji prosjek ocjena te više razine profesionalnog identiteta (na sve tri subskale – faktoru znanja, faktoru iskustva te faktoru profesionalnog uzora) u odnosu na studente koji studiraju neželjeni smjer studija.

2. U skladu s rezultatima dosadašnjih istraživanja (Gregg i Magilvy, 2001; Pinguart, Juang i Silbereisen, 2003; Smitina, 2010 i Lairio, Puukari i Kouvo, 2013) može se pretpostaviti postojanje pozitivne povezanosti između profesionalnog identiteta (faktora znanja, faktora iskustva te faktora profesionalnog uzora) te zadovoljstva studijem i prosječnog uspjeha na studiju.

5. METODA

5.1. Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 228 studenata preddiplomskih i diplomskih studija različitih Sveučilišta diljem Hrvatske (Zagreb – 51%, Zadar – 42%, Split – 4%, Rijeka – 2% i Osijek – 1%), od čega je bilo 179 studentica (79%) i 49 studenata (21%). Raspon dobi bio je od 18 do 30 godina ($M=21.65$, $SD=2.01$) Istraživanje je provedeno u ljetnom semestru akademske godine 2018./2019.

U uzorku su bili uključeni studenti različitih godina studija: s prve godine preddiplomskog studija (PDS) sudjelovalo je 38 studenata (17% uzorka), s druge godine PDS-a njih 33 (15% uzorka) te s treće godine PDS-a 83 studenta ili 37% uzorka. Što se tiče studenata s diplomskog studija, s prve godine ih je sudjelovalo 32 ili 14% uzorka te s druge godine diplomskog studija njih 38, odnosno 17% uzorka.

Na željenom studiju nalazi se 185 (81%) studenata, a na neželjenom tek 43 (19%) studenta. Na pitanje o tome koji im je odabrani studij bio na listi prioriteta pri upisu, najveći postotak sudionika navodi da su upisali studij koji im je bio prvi izbor (71%), njih 17% navodi da su na studiju koji im je bio 2. izbor, za 6% ispitanika to je bio 3. izbor, a za 3% studenata to je bio 4. izbor. Samo 4% ispitanika iskazuje namjeru da trenutno studijsko usmjerenje u budućnosti promijeni.

O tome tko je najviše utjecao na njihovu odluku prilikom odabira studija, nailazimo na širok raspon odgovora stoga ih dijelimo u više kategorija, Tako su njihovi odgovori svrstani u 5 kategorija: ja, obitelj, društvo, prijatelji i profesori. Dobiveno je kako najveći postotak (53%) studenata je samostalno donijelo odluku o upisu studija, odnosno njih 121, zatim njih 67 ili 29% je bilo pod utjecajem obitelji, njih 19-ero ili 8% pod utjecajem prijatelja, zatim njih 14-ero ili 6% pod utjecajem društva te samo njih 7-ero ili 3% pod utjecajem profesora.

5.2. Mjerni instrumenti

U prvom dijelu upitnika kojeg su sudionici ispunjavali nalazila su se pitanja o sociodemografskim varijablama i informacijama o studiju. Prikupljeni su osnovni podatci sudionika o spolu, dobi, studijskom usmjerenju, godini studiranja, rednom broju odabranog studija na listi želja prilikom upisivanja studija, namjeri o tome hoće li u budućnosti mijenjati odabrani studij ili ne, te tko je bio "ključna osoba" koja je utjecala na formiranje odluke o izboru studija.

5.2.1. Upitnik zadovoljstva studijem

Nadalje, studenti su procijenjivali i zadovoljstvo i uspjeh na studiju. Ukupno zadovoljstvo studijem definirano je kao prosječan odgovor na tri pitanja: „Zadovoljan/na sam odabranim studijem općenito”, „Zadovoljan/na sam sadržajem odabranog studijskog programa“ i „Odabrani studijski program je uistinu ono čime se sutra želim baviti“. Ispitanici su svoje odgovore davali na skali od pet stupnjeva, pri čemu veća vrijednost odgovara većoj razini zadovoljstva. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije u ovom istraživanju iznosila je .86. Ispitanici su također navodili prosjek ocjena ostvaren u dosadašnjem studiju.

5.2.2. Upitnik profesionalnog identiteta (Professional Identity Five-Factor Scale – PIFFS (Tan, Molen i Schmidt, 2017). U ovom istraživanju korištena je hrvatska verzija upitnika Profesionalnog identiteta (Gusar, Tokić i Lovrić, u tisku).

Skala je namijenjena mjerenju PI tijekom školovanja, a primjenjiva je za različite profesije s različitim edukacijskim programima. Originalna verzija PIFFS sadržava 25 čestica i obuhvaća 5 faktora, dok hrvatska verzija korištena u ovom istraživanju sadrži 21 tvrdnju raspodijeljenu u tri faktora: Faktor znanja (7 tvrdnji) (Primjer čestice: *Poznajem prirodu posla kojim ću se baviti u svojoj budućoj profesiji*), Faktor iskustva (6 tvrdnji) (Primjer čestice: *Prije upisa studija već sam imao/la neka prethodna iskustva vezana uz odabranu profesiju*), te faktor Percepcije uzora/buduće radne uloge (8 čestica) (Pr. *Najviše se divim profesionalcima koji već rade u mojoj budućoj profesiji; Kad tijekom nastave rješavamo problemske zadatke zamišljam se na svom budućem radnom mjestu*). Ispitanici su trebali zaokružiti jedan broj na skali od pet stupnjeva, pri čemu je 1 značio „Definitivno nije točno”, a 5 „Definitivno točno”. Veći broj označavao je veći stupanj razvitka određenog faktora profesionalnog identiteta. Pouzdanost faktora, Cronbach alfa, u ovom istraživanju redom je iznosila .842, .791 i .844.

5.3. Postupak ispitivanja

Ispitivanje je bilo provedeno online, a link na anketni upitnik bio je distribuiran putem Facebooka, primarno preko facebook grupa pojedinih Sveučilišta.

Na početku upitnika ispitanici su informirani o svrsi provedbe istraživanja, o dobrovoljnosti i anonimnosti. Ispunjavanje upitnika trajalo je u prosjeku od 10 do 15 minuta. Upitnik je postavljen na različite sveučilišne grupe u veljači te je nekoliko puta tijekom idućih mjeseci bio postavljan i podsjetnik u svrhu daljnjeg prikupljanja sudionika

6. REZULTATI

U svrhu ispitivanja razlike u profesionalnom identitetu između studenata koji studiraju na željenom studiju i onih koji studiraju na neželjenom studiju, izračunat je t-test za nezavisna mjerenja, budući da su prethodnim testiranjem homogenosti varijanci dviju grupa ispitanika utvrđene neznačajne vrijednosti Levenovog testa za sve zavisne varijable: zadovoljstvo studijem ($p=.059$), prosjek ocjena ($p=.639$), faktor znanja ($p=.061$), faktor iskustva ($p=.851$) i profesionalnog uzora ($p=.055$). Također, vrijednosti asimetričnosti distribucija bile su u rasponu od -0,07 (faktor Iskustva) do -1.18 (zadovoljstvo studijem), a kurtičnosti od -0,65 (faktor iskustva) do 2.08 (faktor Percepcija uzora), što je unutar raspona unutar kojeg je moguće provoditi parametrijske statističke postupke (Kline, 2011).

Tablica 1 T-test za nezavisna mjerenja u svrhu ispitivanja razlike u profesionalnom identitetu (faktoru znanja, faktoru iskustva te percepciji profesionalnog uzora) između studenata koji studiraju na željenom studiju i onih koji studiraju na neželjenom studiju.

	ŽELJENI STUDIJ ($n=185$)		NEŽELJENI STUDIJ ($n=43$)		<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Profesionalni identitet:							
ZNANJE	4.04	0.65	3.72	0.83	2.74	226	.007
ISKUSTVO	3.26	0.97	2.83	0.98	2.62	226	.009
PROFESIONALNI UZOR	4.14	0.62	3.62	0.8	4.66	226	.000

Utvrđena je statistički značajna razlika u profesionalnom identitetu (u svim trima faktorima koji čine profesionalni identitet - faktoru znanja, faktoru iskustva te percepciji

profesionalnog uzora) između onih koji studiraju na željenom i onih koji studiraju na neželjenom studiju uz rizik od pogrešnog zaključka manji od 1%. Faktori znanja, iskustva te percepcije profesionalnog uzora više su izraženi kod studenata koji se nalaze na željenom u odnosu na one koji su na neželjenom studiju, odnosno profesionalni identitet onih studenata koji su na željenom studiju je izraženiji, od onih koji su na neželjenom.

U svrhu ispitivanja razlike u zadovoljstvu studijem i akademskom uspjehu između studenata koji studiraju na željenom studiju i onih koji studiraju na neželjenom studiju, izračunat je t-test za nezavisna mjerenja.

Tablica 2 T-testovi za nezavisna mjerenja u svrhu ispitivanja razlike u zadovoljstvu studijem i akademskom uspjehu između studenata koji studiraju na željenom studiju i onih koji studiraju na neželjenom studiju.

	ŽELJENI STUDIJ (<i>n</i> =185)		NEŽELJENI STUDIJ (<i>n</i> =43)		<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Zadovoljstvo studijem	4.20	0.83	3.45	1.04	5.08	226	.000
Akaderski uspjeh (prosjek ocjena)	3.72	0.61	3.49	0.61	2.36	225	.019

Utvrđena je statistički značajna razlika u zadovoljstvu studijem između onih koji studiraju na željenom i onih koji studiraju na neželjenom studiju uz rizik od pogrešnog zaključka manji od 1%. Oni koji studiraju na željenom studiju pokazuju veći stupanj zadovoljstva studijem od onih koji studiraju na neželjenom studiju.

Utvrđena je statistički značajna razlika u akademskom uspjehu (prosjeku ocjena) između onih koji studiraju na željenom i onih koji studiraju na neželjenom studiju uz rizik od pogrešnog zaključka manji od 5%. Oni koji studiraju na željenom studiju u prosjeku imaju viši akademski uspjeh od onih koji su na neželjenom studiju.

U svrhu odgovora na drugi problem, odnosno ispitivanja povezanosti profesionalnog identiteta, akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem, izračunat je Pearsonov koeficijent korelacije.

Tablica 3 Pearsonov koeficijent korelacije profesionalnog identiteta, akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem.

	1.Znanje	2.Iskustvo	3.Prof. Uzor	4.Zadovoljstvo studijem	5.Akademski uspjeh
1. Znanje	1				
2. Iskustvo	.53**	1			
3. Prof. uzor	.58**	.43**	1		
4. Zadovoljstvo studijem	.53**	.39**	.63**	1	
5. Akademski uspjeh	.26**	.16*	.24**	.27**	1

**p<.01, *p<.05

Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost profesionalnog identiteta, sva tri njegova faktora - faktora znanja, faktora iskustva te percepcije profesionalnog uzora i zadovoljstva studijem, uz rizik od pogrešnog zaključka manji od 1%. Zadovoljniji studenti ujedno imaju i izraženiju sliku o sebi u sklopu svoje profesije, odnosno izraženije faktore iskustva, znanja te percepcije profesionalnog uzora.

Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost zadovoljstva studijem i akademskog uspjeha (prosječna ocjena), uz rizik od pogrešnog zaključka manji od 1%. Zadovoljniji studenti ujedno imaju i bolji akademski uspjeh (viši prosjek ocjena) od nezadovoljnih studenata.

Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost faktora znanja i faktora profesionalnog uzora profesionalnog identiteta i akademskog uspjeha uz rizik od pogrešnog zaključka manji od 1%. Studenti s izraženijim faktorom znanja i faktorom profesionalnog uzora imaju viši akademski uspjeh.

Utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost faktora iskustva profesionalnog identiteta i akademskog uspjeha uz rizik od pogrešnog zaključka manji od 5%. Studenti s izraženijim faktorom iskustva imaju viši akademski uspjeh.

7. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razliku u zadovoljstvu studijem, akademskom uspjehu i profesionalnom identitetu između studenata koji se nalaze na željenom studiju i onih koji se nalaze na neželjenom studiju te ispitati povezanost profesionalnog identiteta, akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem.

Prvi problem provedenog istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u zadovoljstvu studijem, akademskom uspjehu i profesionalnom identitetu između studenata koji su na željenom studiju i onih koji su na neželjenom studiju. S obzirom na prethodno provedena istraživanja, primjerice, Šverko, Babarović i Šverko (2007) pronalaze kako su ljudi zadovoljniji i uspješniji vlastitim zanimanjem koji je u skladu s njihovim karakteristikama i osobinama, što je u skladu s ranije postavljenom Hollandovom teorijom (1997) izbora zanimanja. Također, uzevši u obzir Morstaineova (1977) saznanja koja upućuju na važnost podudaranja vlastitih interesa i karakteristika studija, a kao rezultat toga javlja se zadovoljstvo studijem, odnosno interesi nezadovoljnih studentata najmanje se podudaraju s karakteristikama fakulteta, dok su interesi vrlo zadovoljnih studenti imali najviše zajedničkih točaka s karakteristikama studija. Dresto-Alač i Žauhar (2009) navode kako je motivacija studenata koji su doživjeli neuspjeh pri upisu željenog studija u prosjeku niža. U skladu s tim, manja motivacija najčešće dovodi do većeg nezadovoljstva i manjeg uspjeha na studiju.

U konačnici, sažimanjem spomenutih nalaza, u ovom radu pretpostavljeno je kako će postojiti razlika u zadovoljstvu studijem, akademskom uspjehu i profesionalnom identitetu između studenata koji se nalaze na željenom studiju i onih koji se nalaze na neželjenom studiju, odnosno da će studenti koji se nalaze na željenom studiju biti zadovoljniji i imati viši prosjek ocjena od onih koji se ne nalaze na željenom studiju te kako će im profesionalni identitet biti razvijeniji od profesionalnog identiteta onih studenata koji se ne nalaze na željenom fakultetu.

Obradom rezultata dobiveno je kako postoji značajna razlika u profesionalnom identitetu (i to u svim trima faktorima koji tvore profesionalni identitet - faktoru znanja, faktoru iskustva te percepciji profesionalnog uzora) između onih koji studiraju na željenom i onih koji studiraju na neželjenom studiju. Odnosno, faktori znanja, iskustva te percepcije profesionalnog uzora više su izraženi kod studenata koji se nalaze na željenom u odnosu na one koji su na neželjenom studiju. U globalu, profesionalni identitet onih studenata koji su

na željenom studiju je viši u odnosu na one koji su na neželjenom studiju. Što se tiče drugog dijela prvog problema, obradom rezultata dobiveno je kako postoji značajna razlika u zadovoljstvu studijem između onih koji studiraju na željenom i onih koji studiraju na neželjenom studiju. Odnosno, oni koji studiraju na željenom studiju pokazuju veći stupanj zadovoljstva studijem od onih koji studiraju na neželjenom studiju. Također, dobiveno je kako postoji značajna razlika u akademskom uspjehu između onih koji studiraju na željenom i onih koji studiraju na neželjenom studiju. Dobiveni rezultati upućuju na to kako studenti na željenom studiju imaju viši prosjek ocjena (bolje ocjene) od onih na neželjenom studiju. Usporedbom pretpostavljenog i dobivenog u cijelosti potvrđujemo prvu hipotezu.

Dobiveni rezultati idu u prilog brojnim prethodno provedenim istraživanjima. Tako na primjer, Šimić Šašić, Klarin i Grbin (2013) dobivaju kako su oni studenti učiteljskog studija koji su inače zadovoljniji studijem ujedno i zadovoljniji izborom zanimanja. Po uzoru na Hollandovu teoriju izbora zanimanja (1997), Šverko, Babarović i Šverko (2007) pretpostavljaju kako su ljudi zadovoljniji i uspješniji vlastitim zanimanjem koji je u skladu s njihovim karakteristikama i osobinama. Moguće je da studenti koji su upisali željeni fakultet imaju više interesa koji odgovaraju zahtjevima i karakteristikama određenog studija. Isto to pretpostavlja i Morstain (1977). Navodi kako zadovoljstvo studijem proizlazi iz usklađenosti vlastitih interesa i karakteristika studija te dobiva da su se interesi nezadovoljnih studenata najmanje slagali s karakteristikama fakulteta, dok su s druge strane, vrlo zadovoljni učenici imali najviše zajedničkih orijentacija i preferencija s karakteristikama fakulteta. Što se tiče dobivene razlike u uspjehu u korist studenata koji se nalaze na željenom fakultetu, Dresto-Alač i Žauhar (2009) govore upravo o tome. Naime, dobivaju kako neuspjeh pri upisu željenog fakulteta može imati različite negativne posljedice (ekonomske ili psihološke prirode). Ono što je najvažnije od svega, motivacija takvih studenata je u konačnici znatno manja, što najčešće dovodi do većeg nezadovoljstva i manjeg uspjeha na studiju.

Iako nije definirano u istraživačkim problemima, radi dobivanja detaljnijeg uvida, dodatno su ispitivane razlike jednosmjernom analizom varijance u zadovoljstvu studijem, uspjehu na studiju i trima faktorima profesionalnog identiteta između različitih grupa studenata, s obzirom na to tko je njima bio ključna „osoba“ koja je izvršila utjecaj u odluci koji studij upisati. Studenti su bili kategorizirani u pet skupina: („Ja“, „Obitelj“, „Profesori“, „Društvo“ i „Priatelji“). Dobiveno je kako ne postoji razlika među grupama niti u zadovoljstvu studijem ($F(4.22)=0.7$, $p=.59$), ni u tri faktora profesionalnog identiteta

(faktora iskustva ($F(12, 577.07)=.51, p=.91$), faktora znanja ($F(12, 577.07)=.51, p=.91$) i faktora profesionalnog uzora ($F(12, 577.07)=.51, p=.91$)), kao ni u prosječnom uspjehu na studiju ($F(4,219)=2.84, p=.03$) Ono što je važno za naglasiti je da je broj onih studenata koji su bili pod utjecajem profesora jako malen. Najveći dio studenata naveo je da pri donošenju odluke o upisu konkretnog studija najsnažniji utjecaj imao je upravo vlastito mišljenje, odnosno sami oni. Nešto su manje bili zastupljeni utjecaji iz drugih grupa mogućih utjecaja. Unatoč tomu, ipak nije pronađena razlika među njima i ostalim grupama, što može biti pokazatelj toga da iako su druge osobe bile presudne za implantaciju ideje o konkretnom studiju, u konačnici za realizaciju odluke je potrebna internalizacija tih ideja i odvagivanje da li je taj prijedlog nešto što se preklapa s osobnim interesima i preferencijama.

Drugi problem provedenog istraživanja bio je ispitati postoji li povezanost profesionalnog identiteta, akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem. S obzirom na dosad provedena istraživanja, pretpostavljeno je da će postojati pozitivna povezanost između profesionalnog identiteta, akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem. Odnosno da će u zadovoljnijih studenata i profesionalni identitet biti izraženiji, što je u skladu sa istraživanjima Smitina (2010) i Sabanciogullari i Dogan (2015) te da će zadovoljniji imati više ocjene, odnosno biti uspješniji (Spokane, 1985, prema Pinguart, Juang i Silbereisen, 2003). Također, da će oni čiji je profesionalni identitet izraženiji imati i viši akademski uspjeh, što tvrde i Lairio, Puukari i Kouvo (2013), ali u kontekstu poslovnog uspjeha.

Obradom rezultata utvrđena je značajna pozitivna povezanost profesionalnog identiteta, odnosno sva tri njegova faktora - faktora znanja, faktora iskustva te percepcije profesionalnog uzora, akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem. To sugerira da zadovoljniji studenti ujedno imaju razvijeniju sliku o sebi u sklopu svoje profesije, odnosno izraženije faktore iskustva, znanja te percepcije profesionalnog uzora. Također, dobivena je značajna pozitivna povezanost akademskog uspjeha i zadovoljstva studijem, odnosno da zadovoljniji u prosjeku imaju više ocjene. I na kraju, utvrđena je značajna pozitivna povezanost faktora znanja, faktora iskustva i faktora profesionalnog uzora profesionalnog identiteta i akademskog uspjeha, što bi značilo da studenti s izraženijim faktorima znanja, iskustva profesionalnog uzora imaju viši akademski uspjeh. Usporedbom pretpostavljenog i dobivenih rezultata u cjelosti potvrđujemo drugu hipotezu.

Kao što je već spomenuto, dobiveni nalazi su u skladu s drugim, ranije provedenim istraživanjima, Tako na primjer, Smitina (2010) potvrđuje postojanje visoke korelacije

između profesionalnog identiteta studenata, unutarnje motivacije za izbor studija i većeg zadovoljstva sa sveučilištem, nastavnika, odabranog studijskog programa te percepcije manje prepreka u nastavku školovanja. Također, Sabanciogullari i Dogan (2015) te Gregg i Magilvy (2001) u svojoj studiji dolaze do istih rezultata, ali na uzorku medicinskih sestara. Te tako pronalaze pozitivnu i značajnu povezanost njihovog zadovoljstva poslom i profesionalnog identiteta. Sve navedeno se može nadovezati na pretpostavke Pinquarta, Juanga i Silbereisena (2003) o tome kako profesionalna kongruencija može biti izvor zadovoljstva i upornosti u poslu i kasnije u budućnosti. Naime, takvi pojedinci svoj posao doživljavaju kao ispunjavajući i visoko su motivirani za ostanak na istom poslu. Također, referiraju se na potvrde Spokanea (1985) o tome da je profesionalna kongruencija pozitivno povezana sa stabilnošću izbora karijere, a to se slaže sa zapažanjem Lairia, Puukarija i Kouva (2013) kako je za studente bitno da imaju priliku razviti svoj identitet, posebno profesionalni identitet, tijekom studija kako bi se kasnije uspješnije snalazili u radnom životu.

Nalazi su logični i jasni, oni ljudi koji se više poistovjećuju sa svojom profesionalnom ulogom, odnosno oni koji su kompaktibilniji zahtjevima posla i uspješniji, ujedno su i zadovoljniji vlastitim poslom, što se održava i kasnije u daljnjoj karijeri.

Postoje mogući problem i nedostaci provedenog istraživanja, na koje bi svakako valjalo obratiti pozornost ukoliko se u budućnosti budu provodila istraživanja ovog tipa. Neki od mogućih nedostataka ovoga istraživanja je prvenstveno nejednak broj studenata koji se nalaze na željenom, odnosno neželjenom studiju. U ovom slučaju, studenata koji su na željenom studiju ima više odnosa na studente koji su na neželjenom studiju. Postoji opasnost da nismo dobili podatke o stvarnom zadovoljstvu studijem temeljenih na subjektivnom dojmu o vlastitoj kompetenciji, znanju i vještinama ispitanih studenata, već pomalo nerealno zadovoljstvo. Možda su neki od njih studenata podcjenjivanju, a neki precjenjivanju vlastitih sposobnosti, a to se onda dalje projicira na vlastito zadovoljstvo studijem. Postoji mogućnost da neki od studenata kojima odabrani studij nije bio prvi izbor koriste određene tipove obrambenih mehanizama, primjerice, ukoliko su izabrali studij sličan željenom i skloni su isticati samo dobre strane odabranog studija, te ujedno iskazivati veći stupanj zadovoljstva, odnosno precjenjivati ga. Da bi se riješio ovaj problem svakako bi bilo dobro prije svega provjeriti kako se studenti snalaze u rješavanju realnih problema, odnosno bilo bi dobro simulirati stvarne radne uvjete koji ih mogu očekivati u budućnosti, te u kojima imaju priliku pokazati ono što su naučili. Također, bilo bi korisno i ispitati njihove profesore kakav dojam pojedini studenti ostavljaju na njih (uspješnost na testovima ili usmenim ispitivanjima) te

primijeniti same testove znanja, koji bi svakako trebali biti objektivni i nepristrani. Naravno da postoje i prednosti istraživanja, to su svakako podizanje svijesti o veoma važnoj temi i budućnosti svih nas, kako nas kao pasivne okoline, tako i kao glavnih aktera u određenoj profesiji. Još jedan pozitivan pokazatelj je i to da sudionici na željenom studiju prednjače pred onima na neželjenom, ali ako pogledamo s aspekta nerazvijenosti prakse provođenja profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj. Odnosno, to upućuje da je većina studenata uspjela upisati što je htjela, možda potpomognuta profesionalnim usmjeravanjem, možda nekim drugim utjecajem. Ovo istraživanje daje precizniji uvid u područje razvoja profesionalnog identiteta. To se prvenstveno odnosi na stupanj razvitka profesionalnog identiteta tijekom studija i njegovu povezanost s trenutnim uspjehom na studiju, a što djelomično može dati naznake o budućem uspjehu na poslu. U prilog tome govore Tan, Molen, i Schmidt (2017) te potvrđuju kako se PI razvija prvenstveno tijekom rada, ali i puno ranije, tijekom obrazovanja i pripreme studenata za buduću profesiju. Također, Kabeel i Mosa Eisa (2017) po uzoru na navode Teruma (2016) navode kako počinje u ranoj fazi profesionalne edukacije i usmjeravanja. Upravo zato su važni rezultati ovog rada, odnosno kako su studenti s izraženijim i razvijenijim profesionalnim identitetom ujedno zadovoljniji te u prosjeku imaju više ocjene. Naravno, da bi sve prethodno navedeno funkcioniralo potrebno je omogućiti studentima adekvatno profesionalno usmjeravanje u svim njegovim komponentama. Bilo bi dobro u budućim istraživanjima ovog tipa i slične tematike pokušati ispraviti već navedene nedostatke ovog istraživanja. Dakle, potrebno je staviti naglasak na informiranje mladih o svijetu rada, njihovim vlastitim kvalitetama, interesima i sposobnostima, te u konačnici postavljanja pravih ljudi na adekvatna radna mjesta. Naravno, sve u svrhu kasnijeg uspjeha i zadovoljstva odabranom profesijom.

8. ZAKLJUČAK

1. Sva tri faktora profesionalnog identiteta (faktor znanja, faktor iskustva i faktor profesionalnog uzora) više su razvijeni kod studenata koji su upisani na željeni studij u odnosu na one koji studiraju smjer koji ne preferiraju. Također, oni su i zadovoljniji i imaju veću razinu akademskog uspjeha.

2. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost profesionalnog identiteta, sva tri njegova faktora - faktora znanja, faktora iskustva te percepcije profesionalnog uzora i zadovoljstva studijem. Zadovoljniji studenti ujedno imaju i razvijeniju sliku o sebi u sklopu svoje profesije, odnosno izraženije faktore iskustva, znanja te percepcije profesionalnog uzora.

Utvrđena je značajna pozitivna povezanost zadovoljstva studijem i akademskog uspjeha. Zadovoljniji studenti imaju u prosjeku više ocjene.

Utvrđena je značajna pozitivna povezanost profesionalnog identiteta, sva tri njegova faktora - faktora znanja, faktora iskustva te percepcije profesionalnog uzora i akademskog uspjeha. Studenti s razvijenijim profesionalnim identitetom imaju u prosjeku više ocjene.

9. LITERATURA

- Adams, K., Hean, S., Sturgis, P. i Clark, J. M. (2006). Investigating the factors influencing professional identity of first-year health and social care students. *Learning in Health and Social Care*, 5(2), 55–68. <https://doi.org/10.1111/j.1473-6861.2006.00119.x>
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog obrazovanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bogo, M. (2010). *Achieving competence in social work through field education*. University of Toronto Press.
- Dresto-Alač, B. i Žauhar, G. (2009). Evaluacija uvjeta upisa na visoka učilišta s obzirom na uspješnost studiranja. *fizika*, 2010, 34.
- Elliott, K. M. i Healy, M. A. (2001). *Key Factors Influencing Student Satisfaction Related to Recruitment and Retention*. *Journal of Marketing for Higher Education*, 10(4), 1–11.
- Elliott, K. M. i Shin, D. (2002). *Student Satisfaction: An alternative approach to assessing this important concept*. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 24(2), 197–209.
- Fatur Juretić, B. (2017). *Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje* (Doctoral dissertation, University of Rijeka. Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Pedagogy).
- Gregg, M.F. i Magilvy, J.K. (2001). Professional identity of Japanese nurses: Bonding into nursing. *Nursing & Health Science*; 3: 47–55.
- Hendrikx, W. (2019). What we should do vs what we do: teachers' professional identity in a context of managerial reform. *Educational Studies*, 1-17.
- Kabeel, A. R. i Mosa Eisa, S. E.-M. (2017). Relationship between job satisfaction and professional identity among psychiatric nurses. *Egyptian Nursing Journal*, 14(1), 9. <https://doi.org/10.4103/2090-6021.206939>

- Karlović, A. i Dundović, N. (2014). Kako roditelji vide profesionalni identitet odgajatelja. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20(75), 26-28.
- Kesić, T. i Previšić, J. (1998). Motivi upisa i zadovoljstvo nastavnim programom studenata ekonomskih i elektrotehničkih fakulteta u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 7 (4-5), 36-37.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Lairio, M., Puukari, S. i Kouvo, A. (2013). Studying at university as part of student life and identity construction. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57(2), 115-131.
- McNichols, C. W., Stahl, M. J. i Manley, T. R. (1978). A validation of Hoppock's job satisfaction measure. *Academy of Management journal*, 21(4), 737-742.
- Morstein, B. R. (1977). An analysis of students' satisfaction with their academic program. *The Journal of Higher Education*, 48(1), 1-16.
- Ng, T. W. i Feldman, D. C. (2007). The school-to-work transition: A role identity perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 71(1), 114-134.
- Nikčević-Milković, A., Jerković, A. i Biljan, E. (2014). Povezanost komponenti samoregulacije učenja sa školskim uspjehom i zadovoljstvom školom kod učenika osnovnoškolske dobi. *Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 154(4), 375-398.
- Perić, A. (2003). Profesionalna orijentacija-prilog evaluaciji. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Odsjek za psihologiju.
- Pike, G. R. (1991). The effects of background, coursework, and involvement on students' grades and satisfaction. *Research in Higher Education*, 32(1), 15-30.
- Pinquart, M., Juang, L. P. i Silbereisen, R. K. (2003). Self-efficacy and successful school-to-work transition: A longitudinal study. *Journal of vocational behavior*, 63(3), 329-346.
- Pittman, E. C. i Foubert, J. D. (2016). Predictors of professional identity development for student affairs professionals. *Journal of student affairs research and practice*, 53(1), 13-25.
- Potočnik, D. (2008). Izbor studija: motivacijska struktura upisa i očekivani uspjeh u pronalasku željenog posla. *Sociologija i prostor*, 46(3-4), 265-284.

- Raković, M. (2015). *Uloga pedagoga u profesionalnoj orijentaciji učenika i njihovo zadovoljstvo izborom studija* (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Faculty of Humanities and Social Sciences).
- Reić Ercegovac, I. i Jukić, T. (2008). Zadovoljstvo studijem i motivi upisa na studij. *Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 149(3), 283-295.
- Relja, R., Reić, I. i Čerenić, V. (2015). Potrebe, mogućnosti i namjera odlaska u inozemstvo: Analiza stavova studenata iz Splita (RH) i Sarajeva (BIH). *Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*, 19(1-2 (34)), 1-21.
- Ross, M. i Buehler, R. (2001). Identity through time: Constructing personal pasts and futures. *Blackwell handbook of social psychology: Intraindividual processes*, 518-544.
- Ružić, M. H. (2018). *Zadovoljstvo studenta kvalitetom diplomskih studija Sveučilišta u Rijeci*. (Doctoral dissertation, University of Rijeka. Faculty of Health Studies. Department of Midwifery.).
- Sabanciogullari, S. i Dogan, S. (2015). Relationship between job satisfaction, professional identity and intention to leave the profession among nurses in Turkey. *Journal of Nursing Management*, 23(8), 1076-1085.
- Smitina, A. (2010). The link between vocational identity, study choice motivation and satisfaction with studies. *Procedia-social and behavioral sciences*, 5, 1140-1145.
- Šimić Šašić, Klarin i Grbin. (2013). Motivacija za učiteljski poziv, zadovoljstvo studijem i zadovoljstvo izborom zanimanja. *Magistra Iadertina*, 8(1.), 7-27.
- Šverko, B. (2012). Ljudski potencijali. *Usmjeravnje, odabir i osposobljavanje*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Šverko, B., Babarović, T. i Šverko, I. (2007). Vrijednosti i životne uloge u kontekstu odabira zanimanja i razvoja karijere. *Suvremena psihologija*, 10(2), 295-320.
- Tan, C. P., Van der Molen, H. T. i Schmidt, H. G. (2017). A measure of professional identity development for professional education. *Studies in Higher Education*, 42(8), 1504–1519. <https://doi.org/10.1080/03075079.2015.1111322>
- Vranešević, T., Mandić, M. i Horvat, S. (2007). Istraživanje činitelja zadovoljstva studenata. *Poslovna izvrsnost: znanstveni časopis za promicanje kulture kvalitete i poslovne izvrsnosti*, 1(1), 83-92.
- Vrhovski, I., Fratrić Kunac, S. i Ražić, M. (2012). Akademska i socijalna prilagodba na studij na primjeru studenata privatnog visokog učilišta. *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, 3(1), 34-40.

Waterman, A. S. i Waterman, C. K. (1970). *The Relationship between Ego Identity Status and Satisfaction with College. The Journal of Educational Research, 64(4), 165–168.*